

Deze brochure werd geschreven door *Jan Marchau*, geboren te Mechelen in 1929. Woont thans te Asse. Licentiaat Letteren en Wijsbegeerte en Journalistiek (V.U.B.). Studieprefect van het Atheneum te Asse-Ternat. Publiceerde over "De gebeurtenissen van 1830 te Mechelen" en "Het Mechels stadsbeeld aanvang 19de eeuw" in de Handelingen van de Kring voor Oudheidkunde, Mechelen". Pedagogische bijdragen in "Giolio", het "Informatieblad van het Ministerie van Nationale Opvoeding", "Persoon en Gemeenschap", "Atheneum".

A. Hansbijdragen: artikel in "Het Laatste Nieuws", 23 juli 1979, B.R.T.-uitzending "Kramieck", 17 februari

1980, artikel in "De Protestantse Kerkbode", april 1980, uitgebreide publikatie in het letterkundig tijdschrift "De Vlaamse Gids", mei-juni 1980.

DE VLAAMSE TOERISTISCHE BIBLIOTEEK

die onder dezelfde leiding staat als de bondsbladen "De Toerist" en "De Autotoerist" van de Vlaamse Toeristenbond vzw., resp. Vlaamse Automobilistenbond vzw., Sint-Jakobsmarkt 45-47, Antwerpen, geeft ten minste iedere maand een brochure uit, dat een of ander toeristisch, artistiek of wetenschappelijk onderwerp behandelt, meestal in verband met een "aktualiteit", een of andere gebeurtenis, verjaardag, herdenking, enz.

Stichter-erevoorzitter: Jozef van Overstraeten

Hier volgt de lijst van de laatst verschenen nummers:

- 228. Godfried van den Berghe. - Het Zannekinpad te Lampernisse.
- 229 - 230. Roger de Fruyt. - Verbroedering Bellem - Jezuseik 1978.
- 231. Jan Persyn. - Juliaan Claerhout, pionier met pen en spade.
- 232 - 233. Jozef Lauwers. - De voormalige autofabriek Excelsior te Zaventem.
- 234. Guido de Merre. - Jakob Lodewijk Kesteloot.
- 235. Paul de Ridder. - Jan I, Hertog van Brabant.
- 236 - 237. Leefmilieu en Eigen Schoon. - Grimbergen.
- 238. Laurens van der Schueren. - De Kluiskapel.
- 239 - 240. Luk Lekens. - De V.T.B.-Kunstkring te Gent.
- 241. Karel Berquin. - De Grimminckroute.
- 242. Maarten Westenrode. - Luc-Peter Crombé.
- 243. Joos Florquin. - Ten kloostere van Hugo van der Goes.
- 244. Bart Goovaerts. - Joost van den Vondel, Nederlands grootste dichter.
- 245. Karel de Decker. - Eugeen Winters, de politieke prentenmaker.
- 246 - 247. Guido Lams. - Wingene, het Breugeldorp.
- 248 - 249. Noël Lust. - Betekenis en waarde van het bos in Vlaanderen.
- 250. Herman van Nuffel. - De Kapellekerk in de Breugelwijk te Brussel.
- 251 - 252. Louis Callaert. - Puurs en Kalfort.
- 253 - 254. Joos Florquin. - Ten stadhuije bij burgemeester Jan Baptist Verlooy.
- 255. Maurits van Haegendoren. - Het ongeluksjaar 1830.
- 256. Alfred van den Bossche. - Merchtem - 625 jaar Maria-Ter-Noodt.
- 257 - 258. Laurens van der Schueren. - Van zandman tot zandschilder.
- 259. Frans Claes. - Jozef Verschueren (1889-1965).

Kaftontwerp: Antoon Vermeylen, Merksem.

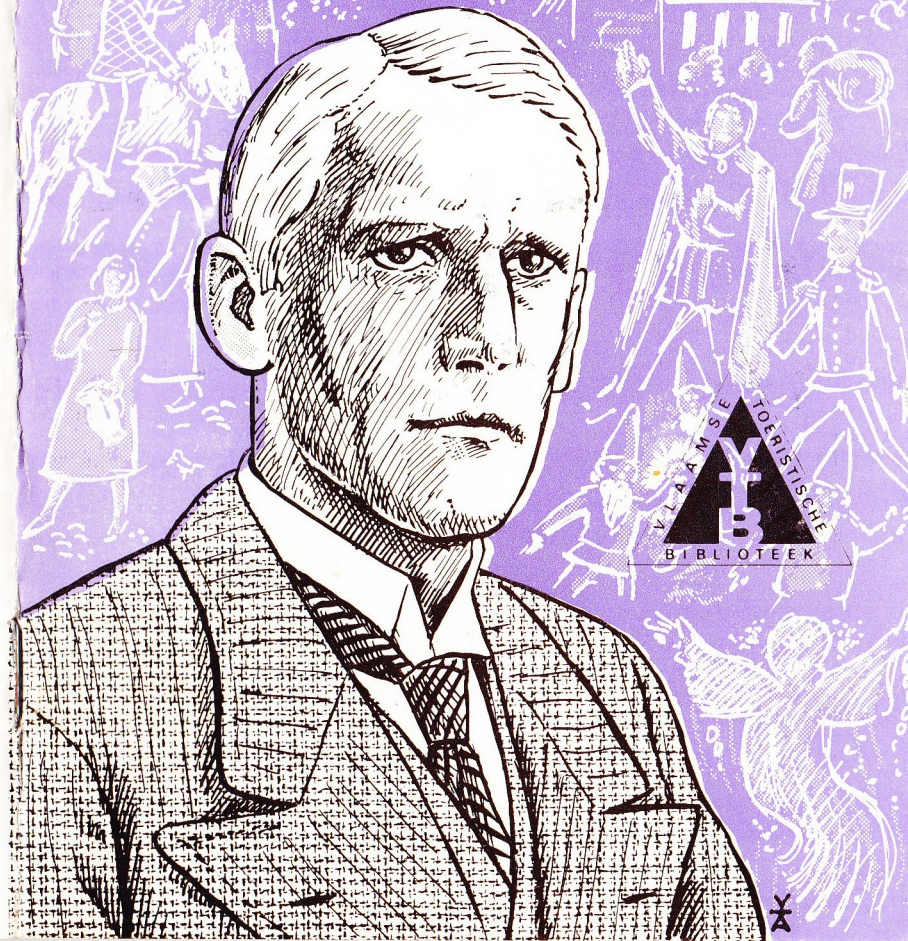
Drukkerij van de Vlaamse Toeristenbond.

Uitgever: Vlaamse Toeristenbond vzw., Sint-Jakobsmarkt 45-47, 2000 Antwerpen.

En abonnement op twaalf achtereenvolgende nummers, verzendingskosten inbegrepen, kost de uitzonderlijke gunstprijs van slechts 300 fr. Losse nummers zijn te bekomen tegen 30 fr. (32 fr. indien toezending over de post moet geschieden) in al de V.T.B.-boekhandels, waar men ook kan inschrijven door giro of storting op de postrekening. De dubbele nummers kosten elk 60 fr. (62 fr. over de post).

Abraham Hans

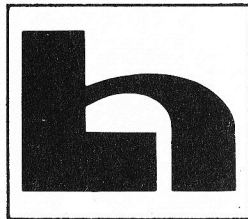
de verteller van Vlaanderen

HET LAATSTE NIEUWS

koop die krant

«Abraham Hans was redacteur van Het Laatste Nieuws. Zijn succesvolle werken schreef hij voor deze krant, waarin ze dagelijks als vervolgh verhalen verschenen zijn»

HET LAATSTE NIEUWS

de grootste krant van het land

Abraham Hans

de verteller van Vlaanderen

(1882 - 1939)

VEELZIJDIGE PERSOONLIJKHEID.

Abraham Hans werd in de periode tussen de twee wereldoorlogen door de massa vergoed als schrijver van lijvige volksromans, die eerst als dagbladfeuilleton of wekelijks mengelwerk, nadien in boekvorm verschenen.

In 1922 stichtte hij de A. Hans, "Kinderbibliotheek", waarin hij 745 zelf geschreven boekjes liet verschijnen.

De volledige "Kinderbibliotheek", na zijn overlijden in 1939 door zijn zoon Willem Hans tot in 1955 voortgezet, omvatte 1424 nummers. Als een tweede Conscience leerde A. Hans zijn volk de eenvoudige mensen en de jeugd lezen.

Doelbewust koos hij voor die roeping een ondankebaar opzet, want volkschrijvers en schrijvers voor de jeugd worden in deftige letterkundige kringen voor tweederangs aangezien en in bloemlezingen veelal vergeten.

Zijn talloze reizen in Vlaanderen, te voet, per fiets en later met de legendarische Ford, hadden hem geleerd hoe vóór de eerste wereldoorlog en soms nog erna op het platteland de boerenbevolking onderworpen was aan de oppermacht van de kasteelheer, terwijl in de steden de werklieden gebukt gingen onder werkdagen van 10 tot 12u.,

lage lonen, alcoholisme en steeds dreigende werkloosheid.

Door zijn volkse romans wilde A. Hans de gewone lezer bewust maken van het heersende sociale onrecht, evenals van de taalkundige achteruitstelling der Vlaamse arbeidende bevolking, en bijdragen tot haar ontvoogding.

Met Lodewijk de Raet, priester Adolf Daens en August de Winne, de auteur van "Doorheen arm Vlaanderen" (met inleiding van Edward Anseele), besefte A. Hans zeer duidelijk dat de Vlaamse Beweging en de sociale problematiek met elkaar verweven waren.

Hij was ongetwijfeld ook de meest vruchtbare en verdienstelijkste schrijver voor de jeugd, die onze gewesten tot op heden hebben gekend. Zijn grotere jeugdboeken en zijn wekelijkse "Kinderbibliotheek" vormen een belangrijke schakel in de evolutie van de nederlands-talige jeugdliteratuur, van de spellingboekjes van Ernest Staes, in de oordjesschool, tot het eigentijdse tekenverhaal.

Zonder opdringerig gemoraliseer en dat was voor zijn tijd een nieuwe opvatting, wilde A. Hans zijn jeugdige lezers "iets meegeven". Want, vertrouwde hij zijn goede vriend Johan de Maegt tijdens een vraaggesprek toe, "wat ge in de kinderen vastlegt, verankert ge in de grote mensen".

In de tijd toen het onderwijs in Vlaanderen nog grotendeels verfranst was leerde hij de jeugd volk en land ontdekken, maakte hij ze vertrouwd met eigen taal en geschiedenis.

Prof. dr. Frans Daels, voorzitter van het IJzerbedevaartkomitee, getuigde van hem: "Ik kan nergens in Vlaanderen komen of mijn kinderen zeggen: wij hebben over deze streek gelezen in A. Hans' "Kinderbibliotheek".

Minder geweten is de belangrijke rol die A. Hans speelde in de Vlaamse Beweging.

Vanaf 1910 zette hij zich in als volgeling van de drie "kraaiende hanen" Frans van Cauwelaert, Louis Franck en Camiel Huysmans voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit. Als gloedvol redenaar trad hij op bij talrijke meetings en voordrachtavonden van het Willemsfonds.

Hij sprak vlot voor de vuist en wist met zijn warme stem en meesterlijk vertel-talent voor de "Vlaamse zaak" de gewone toehoorder te winnen, die door het soms te letterkundige en intellektuele karakter van de Vlaamse Beweging onberoerd werd gelaten.

Met de latere activisten dr. August Borms en de liberale dr. Antoon Jakob stichtte A. Hans in 1913 te Antwerpen de eerste "Vereniging voor beschaafde Nederlandse uitspraak".

Tijdens de eerste wereldoorlog met zijn gezin en als zovele landgenoten uitgeweken naar het neutrale Nederland, stond hij in de bres met mevrouw Hullebroeck, echtgenote van de gekende toondichter, voor het werk van de oorlogsmeters, dat de noden van de Belgische frontsoldaten poogde te lenigen. Na de herstelde vrede in 1919 in eigen land teruggekeerd maakte hij, als jour-

nalist verbonden aan het dagblad "Het Laatste Nieuws", ophef met een campagne voor het herstel van de "verwoeste gewesten", zoals toen de frontstreek aan de IJzer genoemd werd, en waar de teruggekeerde bevolking aanvankelijk door de regeerders te Brussel aan haar benarde lot werd overgelaten.

Met onverdroten ijver eiste en bekwam hij schadevergoeding door de staat voor de getroffen en, wat vandaag misschien vanzelfsprekend lijkt, maar toen nog hoogst ongewoon was, zeker wanneer het slechts eenvoudige Vlaamse mensen betrof.

Ook werd A. Hans, die elke vorm van collaboratie met de Duitse bezetter had geschuwd, onaangenaam getroffen door de anti-Vlaamse hetze in de universiteitsstad Gent en de vaak buiten alle verhouding onrechtvaardige activistenvervolging.

Met groeiende verontwaardiging zag hij hoe sommige gezagdragers doelgericht het Vlaamse volk van zijn meest radikale voormannen beroofde, hoe onbaatzuchtige strijders als dr. August Borms gevangen bleven en frontsoldaten om hun Vlaamse overtuiging gerechtelijk werden vervolgd.

Met de steun van zijn vriend en beschermmer, dagbladuitgever Julius Hoste jr., sprak A. Hans op 17 februari 1920 op de eerste grote amnestiebetoging te Antwerpen; barmhartigheid was voor hem geen ijdel woord.

Op talloze openbare bijeenkomsten en voordrachtavonden streefde hij naar verzoening tussen alle bewuste Vlamingen, zo maximalisten als minimalisten.

A. Hans nam deel aan de organisatie van de eerste IJzerbedevaarten. Vanaf 1922 was hij met Stan Leurs en Jozef van Overstraeten betrokken bij het tot

Het geboortehuis van Abraham Hans in de Geuzenhoek te Maria-Horebeke.

stand komen van de Vlaamse Toeristenbond, met als doel het bevorderen van het volkse toerisme en het verdedigen van de kulturele belangen der Vlamingen.

Vanaf 1928 was hij lid van het algemeen bestuur van de V.T.B.

Met woord en geschrift bleef A. Hans tot op het einde van zijn leven een overtuigd flamingant.

Wel nam hij met andere prominenten, als de latere ministers Herman Vos en Julius Hoste, in de dertiger jaren afstand van een deel van de Vlaams-nationale stroming, toen die al te duidelijk een autoritaire koers ging volgen.

Daar kon een volksverbonden demokraat en verdediger van de verdraagzaamheid als A. Hans zich onmogelijk mee verzoenen.

ONDERWIJZER EN JOURNALIST.

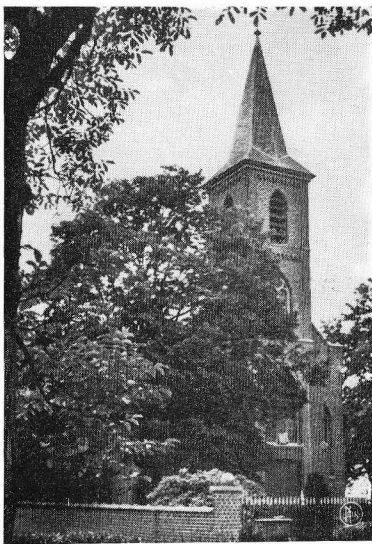
A. Hans werd op 12 februari 1882 geboren te St.-Maria-Horebeke, arrondissement Oudenaarde, in een protestants gezin van de Geuzenhoek.

De V.T.B. overweegt een herdenkingsplaat aan te brengen aan de gevel van zijn geboortehuis aan de Kortzelestraat. De ouders van A. Hans waren van Zeeuwse afkomst; grootmoeder Edelenbosch was de weduwe van een heldhaftige zeeloods.

Zijn vader Bastiaan was onderwijzer. Abraham was het zevende kind; na hem werden in het schoolmeestersgezin nog zes kinderen geboren.

De heerlijke prille jaren, doorgebracht in en om het schoolhuis van het lieflijke Maria-Horebeke, lieten bij A. Hans onvervaagbare herinneringen na.

Toen hij vijf jaar oud was, verhuisden zijn ouders naar het nijvere fabrieks-

Het protestantse kerkje aan de Kortzelestraat te Maria-Horebeke.

stadje Roeselare, met zijn eentonige rijen arbeiderswoningen en aan elke hoek van de straat een herberg (één per dertig inwoners!), waar jenever geschonken werd.

Het werd voor zoon Abraham de gelegenheid om de noden van de werkersbevolking van nabij te leren kennen: het schamel inkomen, ondanks verbeterde werkzaamheid, en het feit dat de kinderen mee moesten uit werken gaan, de levensmoed der Vlaamse moeders, die zorgden voor het huishouden en nog wat bijverdienden met kantwerk, de lijdzaamheid tegenover het onrecht. Met ouders, broers, zusters, vrienden en vriendinnen, een hele groep van soms meer dan dertig, wandelden zij vier uur ver naar het slot van Wijnendale, waar

ze het verhaal hoorden van graaf Boudevijn met het Hapke en van Maria van Boergondië, die er tijdens de jacht van haar paard viel en overleed; of naar het oude Torhout of de Kemmelberg. De grote vakanties bracht A. Hans door te Maria-Horebeke, waar hij dan voor koewachter speelde, hielp bij de oogst en meemocht naar de markt te Oude-naarde.

Een eerste reis naar het historische Brugge, gedeeltelijk per trein, bleef voor hem een overgetelijke gebeurtenis. Zo leerde hij het mooie Vlaanderen ontdekken en liefhebben.

Toen hij mocht studeren aan de "Ecole Moyenne" te Menen, ontmoette hij dagelijks op de trein de honderden "Fransmans", grensarbeiders, die naar de fabrieken van Halewijn gingen werken, evenals de Vlaamse zwoegers in de steenkoolmijnen van de Borinage. De rijksschool was gehuisvest in het voormalig Theresiaans college. Hoe de leraars er ook hun best deden, waren zij wettelijk verplicht de vakken in het Frans te onderwijzen, met voor gevolg dat de leerlingen dikwijls de modeloplossingen en samenvattingen van buiten leerden, omdat zij ze nauwelijks begrepen.

A. Hans getuigde: "Wij spraken Nederlands thuis en op straat, maar eens binnen de schoolmuren werden wij behandeld alsof wij kinderen waren afkomstig uit Wallonië of Frankrijk". Uit het verzet tegen deze pedagogische mistoestanden groeide het flamingantisme van A. Hans.

Met Albrecht Rodenbach op het kleinseminarie te Roeselare was het in 1875 reeds op een zelfde manier verlopen... De negentienjarige A. Hans verwierf in 1901 een studiebeurs en studeerde

Zeeland en nauw met de zeevaart verbonden geweest. Zijn eerste roman voor volwassenen "Een heldenstrijd of een kapitein der bosgeuzen" verscheen in 1911 onder de schuilnaam A. Van Vrijsbeek als feuilleton in het dagblad "Het Laatste Nieuws" (uitgegeven in 1944 in boekvorm bij de uitgeverij Wilco, Brussel). Hij handelde over de 16de-eeuwse godsdienststroebeelen in de Nederlanden, meer bepaald over de wanhopige strijd van de Bosgeuzen, met als aanvoerder Jacob Blommaert, tegen de Spanjaarden.

De afstammelingen van Blommaert wonen nog steeds in het Oudenaardse. Toen in 1914 de oorlog uitbrak, bezat A. Hans reeds een zekere faam als schrijver. Hij bracht de oorlogsjaren door in het vertrouwde Zeeland, achtereenvolgens te Sluis en te Vlissingen. Hij voorzag in zijn levensonderhoud als oorlogskorrespondent voor het Hollandse dagblad "De Telegraaf". Vaak zwierf A. Hans per fiets langs de Belgische grens, die de Duitsers door middel van een elektrisch geladen afsluiting afgegrensd hadden, op zoek naar nieuws. Hij waagde zich meermaals in het bezette land, smokkelde brieven mee voor de familieleden van soldaten en moest dan telkens onder de elektrische afsluiting kruipen, wat levensgevaarlijk was. Na de oorlog vestigde hij zich weer te Kontich, waar hij aan de Antwerpsesteenweg 69 de riant villa "Houthulst" liet bouwen, zo genoemd naar het verwoeste bos aan het IJzerfront en tevens de titel van een van zijn oorlogsromans. Villa "Houthulst" bestaat nog steeds in haar oorspronkelijke toestand.

Zeeland en nauw met de zeevaart verbonden geweest. Zijn eerste roman voor volwassenen "Een heldenstrijd of een kapitein der bosgeuzen" verscheen in 1911 onder de schuilnaam A. Van Vrijsbeek als feuilleton in het dagblad "Het Laatste Nieuws" (uitgegeven in 1944 in boekvorm bij de uitgeverij Wilco, Brussel). Hij handelde over de 16de-eeuwse godsdienststroebeelen in de Nederlanden, meer bepaald over de wanhopige strijd van de Bosgeuzen, met als aanvoerder Jacob Blommaert, tegen de Spanjaarden.

De afstammelingen van Blommaert wonen nog steeds in het Oudenaardse. Toen in 1914 de oorlog uitbrak, bezat A. Hans reeds een zekere faam als schrijver. Hij bracht de oorlogsjaren door in het vertrouwde Zeeland, achtereenvolgens te Sluis en te Vlissingen. Hij voorzag in zijn levensonderhoud als oorlogskorrespondent voor het Hollandse dagblad "De Telegraaf". Vaak zwierf A. Hans per fiets langs de Belgische grens, die de Duitsers door middel van een elektrisch geladen afsluiting afgegrensd hadden, op zoek naar nieuws. Hij waagde zich meermaals in het bezette land, smokkelde brieven mee voor de familieleden van soldaten en moest dan telkens onder de elektrische afsluiting kruipen, wat levensgevaarlijk was. Na de oorlog vestigde hij zich weer te Kontich, waar hij aan de Antwerpsesteenweg 69 de riant villa "Houthulst" liet bouwen, zo genoemd naar het verwoeste bos aan het IJzerfront en tevens de titel van een van zijn oorlogsromans. Villa "Houthulst" bestaat nog steeds in haar oorspronkelijke toestand.

Zeeland en nauw met de zeevaart verbonden geweest. Zijn eerste roman voor volwassenen "Een heldenstrijd of een kapitein der bosgeuzen" verscheen in 1911 onder de schuilnaam A. Van Vrijsbeek als feuilleton in het dagblad "Het Laatste Nieuws" (uitgegeven in 1944 in boekvorm bij de uitgeverij Wilco, Brussel). Hij handelde over de 16de-eeuwse godsdienststroebeelen in de Nederlanden, meer bepaald over de wanhopige strijd van de Bosgeuzen, met als aanvoerder Jacob Blommaert, tegen de Spanjaarden.

Zeeland en nauw met de zeevaart verbonden geweest. Zijn eerste roman voor volwassenen "Een heldenstrijd of een kapitein der bosgeuzen" verscheen in 1911 onder de schuilnaam A. Van Vrijsbeek als feuilleton in het dagblad "Het Laatste Nieuws" (uitgegeven in 1944 in boekvorm bij de uitgeverij Wilco, Brussel). Hij handelde over de 16de-eeuwse godsdienststroebeelen in de Nederlanden, meer bepaald over de wanhopige strijd van de Bosgeuzen, met als aanvoerder Jacob Blommaert, tegen de Spanjaarden.

Zeeland en nauw met de zeevaart verbonden geweest. Zijn eerste roman voor volwassenen "Een heldenstrijd of een kapitein der bosgeuzen" verscheen in 1911 onder de schuilnaam A. Van Vrijsbeek als feuilleton in het dagblad "Het Laatste Nieuws" (uitgegeven in 1944 in boekvorm bij de uitgeverij Wilco, Brussel). Hij handelde over de 16de-eeuwse godsdienststroebeelen in de Nederlanden, meer bepaald over de wanhopige strijd van de Bosgeuzen, met als aanvoerder Jacob Blommaert, tegen de Spanjaarden.

Zeeland en nauw met de zeevaart verbonden geweest. Zijn eerste roman voor volwassenen "Een heldenstrijd of een kapitein der bosgeuzen" verscheen in 1911 onder de schuilnaam A. Van Vrijsbeek als feuilleton in het dagblad "Het Laatste Nieuws" (uitgegeven in 1944 in boekvorm bij de uitgeverij Wilco, Brussel). Hij handelde over de 16de-eeuwse godsdienststroebeelen in de Nederlanden, meer bepaald over de wanhopige strijd van de Bosgeuzen, met als aanvoerder Jacob Blommaert, tegen de Spanjaarden.

Zeeland en nauw met de zeevaart verbonden geweest. Zijn eerste roman voor volwassenen "Een heldenstrijd of een kapitein der bosgeuzen" verscheen in 1911 onder de schuilnaam A. Van Vrijsbeek als feuilleton in het dagblad "Het Laatste Nieuws" (uitgegeven in 1944 in boekvorm bij de uitgeverij Wilco, Brussel). Hij handelde over de 16de-eeuwse godsdienststroebeelen in de Nederlanden, meer bepaald over de wanhopige strijd van de Bosgeuzen, met als aanvoerder Jacob Blommaert, tegen de Spanjaarden.

Zeeland en nauw met de zeevaart verbonden geweest. Zijn eerste roman voor volwassenen "Een heldenstrijd of een kapitein der bosgeuzen" verscheen in 1911 onder de schuilnaam A. Van Vrijsbeek als feuilleton in het dagblad "Het Laatste Nieuws" (uitgegeven in 1944 in boekvorm bij de uitgeverij Wilco, Brussel). Hij handelde over de 16de-eeuwse godsdienststroebeelen in de Nederlanden, meer bepaald over de wanhopige strijd van de Bosgeuzen, met als aanvoerder Jacob Blommaert, tegen de Spanjaarden.

Hij had de roeping van onderwijs definitief vaarwel gezegd om voortaan te leven van zijn pen, als journalist en als schrijver. Als onderwijzer had hij leren met kinderen omgaan en de verzuchtingen van de jeugd begrijpen. De opgedane ervaring zou hem later nog in ruime mate dienstig zijn.

VOLKSSCHRIJVER.

"Er zijn schrijvers die met oneindige toewijding hun werk polijsten, het toe- vertrouwen aan de komende geslachten en zo hun volk dienen. Er zijn anderen, die bewogen door

de onmiddellijke noden van hun volk, hun werk er aan dienstbaar maken". Tot deze tweede categorie behoorde A. Hans, de grootste volksschrijver van het Nederlandse taalgebied.

Zo stelde het Lode Baekelmans in 1939, bij een "In memoriam", gewijd aan zijn vriend en geestesgenoot.

A. Hans richtte zich tot lezers die meestal slechts een beperkte schoolse opleiding hadden genoten - de schoolplicht bestond vóór de eerste wereldoorlog nog niet - en behoefte hadden aan gezonde ontspanningslektuur.

De personages werden met fel contrast getekend, goeden of slechten, zoals in de werken van Hendrik Conscience,

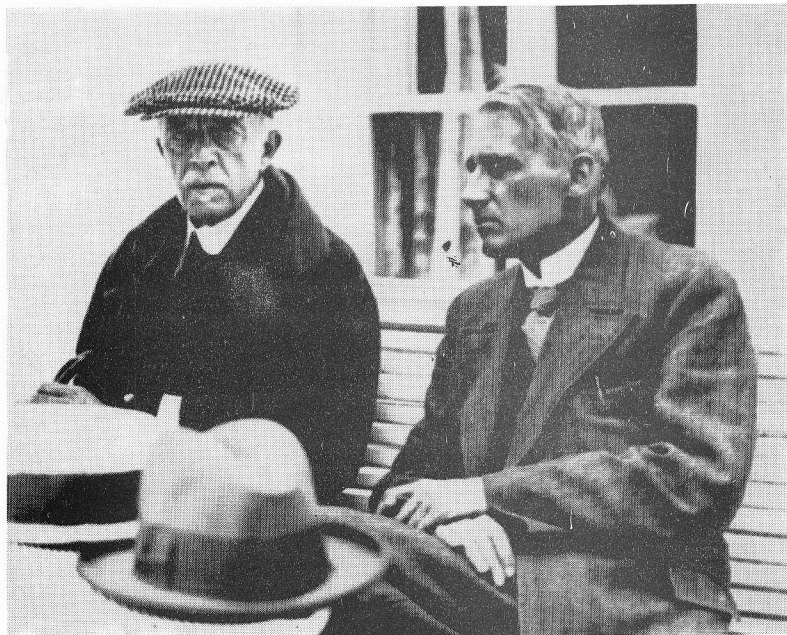
voor wie Hans een diepe verering koesterde.

Maar het kader waarin het verhaal zich afspeelde was realistisch en dikwijls meedogenloos, als in de romans van zijn tijdgenoot en vriend Cyriel Buysse. Naar oud literair patroon moest de held in de volksromans van A. Hans aan talrijke beproevingen weerstaan, om door een aanvankelijk vijandige omgeving te worden aanvaard en het geluk te beleven.

De boeiende vertelkunst had voorrang

op de diepe karakterontleding; de taal was eenvoudig doch zuiver, levendige dialogen droegen bij tot de vlotheid van de meestal ingewikkelde handelingen.

Volgens de schrijftechniek van het romanfeuilleton of de roman-in-wekelijkse-afleveringen diende de lezer van bij de aanvang door de gebeurtenissen te worden gegrepen. Zulks waarborgde de verdere belangstelling en verkoop. A. Hans toonde zich hierbij een meester in het vak.

A.Hans bij Cyriel Buysse te Nevele omstreeks 1930.

"De strandloopster", roman in wekelijkse afleveringen (1932).

De vraag naar zijn mengelwerken was zo groot, dat de publikatie ervan meestal aanving alvorens het verhaal volledig en tot aan het einde toe geschreven was.

Wanneer de uitgever kopij ontbrak kwam op villa "Houthulst" een telegram aan met het verzoek om dringend verder te schrijven.

A. Hans had tegelijkertijd verscheidene romans voor volwassenen evenals boeken en boekjes voor de jeugd op het getouw staan.

Hij schreef tijdens zijn betrekkelijk kort bestaan een 156 lijvige volksromans en gebundelde verhalen.

Het bekende mengelwerk "De slavinnen van Vlaanderen" telde in oorspronkelijke uitgave 946 blz., "De zwarte ridder" 1565 blz.

Daarbij schreef hij nog een 120 korte romans (32 blz.) voor volwassenen, een dozijn biografieën van grote figuren, een 38 jeugdboeken en bij de 745 boekjes (32 blz.) van de "Kinderbibliotheek". Dit geeft in het totaal een duizelingwekkend aantal van ten minste 1071 titels.

Men heeft A. Hans verweten een veelschrijver te zijn.

De vooringenomen "Boekengids", die het toen vooral in parochie- en plaatsbibliotheken voor het zeggen had, heeft hem vanaf 1928 genadeloos afgekraakt.

Thans wordt A. Hans in vriendelijker termen een Vlaams schrijfwonder gehalten.

Hij vervulde bij zijn volkse lezers een niet te onderschatten opvoedende rol. Reeds in 1895 had de Vlaamse socialist August Vermeylen in zijn "Kritiek van de Vlaamse Beweging" voorgelaten: "Geef het volk zijn eigen taal, zodat

het zijn eigen waardigheid kan voelen en de breeduitlevende denkbeelden van zijn tijd verstaan".

Als volksschrijver zette Hans deze boodschap om in de praktijk, doorbrak hij de lijdzaamheid van zijn lezerspubliek en gaf het inzicht in de Vlaamse en sociale problematiek van zijn tijd. Hij benadrukte aan de hand van historische voorbeelden waarden als vrijheidsliefde, die voor hem gold als de hoogste maatschappelijke deugd en zonder dewelke het leven weinig zin had, liefde voor volk en land, afkeer voor dweepzucht en bijgeloof.

Naar aanleiding van de heruitgave in 1972 van de roman "De Strandloopster" als dagbladfeuilleton vestigde W. de Brock, voorzitter van de raad van beheer van de V.U.B., de aandacht op de uitzonderlijke betekenis van de werken van A. Hans als heemkundig document. Hij bezat een grondige kennis van het Vlaamse volksleven in de 19de eeuw en tot aan de eerste wereldoorlog. Zijn werken verdienen door het kritisch publiek herontdekt te worden als spiegel van het onbestorven verleden waarin het huidige Vlaanderen wortelt.

EEN UITZONDERLIJK RIJKE OOGST

Niet alle volksromans en gebundelde verhalen van A. Hans vertonen een gelijke waarde: er is veel koren, er is soms ook kaf.

Welke zijn in deze zo uitzonderlijk rijke literaire oogst zijn belangrijkste werken voor volwassenen?

SOCIALE ROMANS.

"De Vlaamse boskerel, een roman uit het Vlaamse volksleven van de tweede

helft der 19de eeuw" verscheen als dagbladfeuilleton (1913) en beleefde verscheidene herdrukken, uitgegeven als wekelijks mengelwerk en in boekvorm. Deze eerste suksesroman van A. Hans bracht het harde verhaal van Verdonk, de Vlaamse boskerel, symbool van de vrijheidsdrang, bezembinder en stroper, die leefde aan de rand van het bos en de samenleving.

Bij de aanvang van het verhaal wordt hij geschoten door de boswachters van de baron.

Midden in de nacht moet zijn vriend, de oude dorpsdokter, zijn arm afzetten, terwijl de boskerel onbewogen zelf de lamp vasthoudt.

De baronzoon, Edward van Bosdale, sociaal voelend en Vlaamsgezind, is verliefd op Tilde, de deugdzaam dochter van de boskerel.

Maar dat leidt tot een kluwen van dramatische belevenissen en als de jonge geliefden eindelijk trouwen breekt in 1848 in Vlaanderen de verschrikkelijke tyfus-epidemie uit.

A. Hans bracht in "De Vlaamse boskerel" een realistische schildering van het Vlaamse volk, "dat vele eigenschappen in zich draagt, maar dikwijls verdierlijkt is door het slaven om het dagelijks brood of door dranklust, dat zich al te vlug laat opzweepen en zo dikwijls al te weinig zelfbewust is." Ook het gebrek aan contact tussen de verfranste hogere standen en de volksklasse werd hartstochtelijk aangeklaagd: "Ons volk staat laag, lager dan in andere landen. Het is maar vrij in naam. De meesters zijn hard. Veel scheidt hen van het volk. Zij spreken een andere taal en die van het volk beschouwen zij als gewestsspraak."

Elders maakte hij de wrange vaststelling:

"Zie rond u, de mensen werken jaar in, jaar uit, en toch kennen zij weinig welstand. De Vlamingen arbeiden harder dan enig volk in Europa, en altijd zijn zij vol angst voor de toekomst. Zij wonen in bekrompen hoeven en bouwvallige hutten. Zij kennen geen andere vreugde dan drinken. Welk onderwijs krijgt het volk? Wie bekommert zich om deze mistoestanden?"

A. Hans verwachtte veel heil van de oprichting van een Vlaamse universiteit en wilde in "De Vlaamse boskerel" de lezer zelf het belang hiervan doen inzien: "Maar om samenwerking te krijgen tussen alle standen, zouden wij een Vlaamse hogeschool moeten hebben. Dan kregen we ingenieurs, dokters, rechters, advocaten en leraars die de taal van het volk goed kennen en juist daardoor het volk beter begrijpen zouden. En als zij het volk begrijpen, zullen zij voelen hoe het hun plicht is mee te werken aan de lotsverbetering van de massa".

De bijval van "De Vlaamse boskerel" was geweldig; lezersbrieven stroomden toe op de dagbladredactie. Men eiste een vervolg.

Na de oorlog bracht A. Hans van "De Vlaamse boskerel" een toneelbewerking, die in 1922 te Brussel in de Vlaamse Schouwburg voor volle zalen werd opgevoerd.

Filip de Pillecijn beschreef in november 1922, in het satyrisch weekblad "Pallietier", de uitbundige reacties van het publiek in de zaal, dat de franskiljonse oude baron uitjouwde.

A. Hans schreef de roman "De Verstoting" (1923) als vervolg op "De Vlaamse boskerel".

"De weg naar het Geluk" (1925) speelde zich af in West-Vlaanderen, in het ongeluksjaar 1848, "toen het graan

Pallietier

HANS

Portret van A. Hans in "Pallietier" (1922), satyrisch weekblad onder leiding van Filip de Pillecijn.

plat tegen de grond lag en de aardappelen verrotten".

Hans had een voorliefde voor deze droevige periode, die hij grondig kende uit documenten en getuigenissen.

Hoofdtma van deze roman was de armoede van de kleine boer en de wroetende huiswever op het platteland, in zijn wanhopige strijd tegen de concurrentie der Engelse textiel fabrieken:

" 't Wordt een erge winter, zei de dokter. Er is nu al veel gebrek en ons uitgebuite volk kan niet veel weerstand bieden. De mensen vallen ten prooi aan ernstige ziekten, ik zal er machte-

loos tegenover staan, ik kan ze niet voeden, ze geen verlokende middelen voorschrijven. Zij wonen in hutten. Zij slapen met vieren, met zessen zelfs, op zakken in bedompte kamers. Zij wroeten voor zeven en vijf stuivers, de kinderen voor tien en vijf centiemmen per dag. In veel hutten kookt men soep van rapenbladeren en koolstronken, van gras zelfs. En zwart muf brood is een lekkernij".

"Zij die de crisis overleefden, zouden een verzwakt ras worden". Voor de verschoppelingen uit de streek van Diksmuide en Ieper lag "De weg naar

het geluk" in de overtocht als landverhuizers op overvolle driemasters naar Amerika, het land van belofte.

De weergave van de moederfiguur, Vrouw Lootens, met haar stille smart wanneer de oudste zoon naar Amerika trekt, behoorde tot de beste bladzijden van A. Hans.

"Zijn verborgen leven" (1929) schreef A. Hans onder indruk van het proces van Beernem, waarbij een stroper twintig jaar lang in de gevangenis zat omdat niemand van de pachters de moed opbracht hun adellijke grondheer, schuldig aan moord, aan te klagen.

De bekende roman "De slavinnen van Vlaanderen" (1924) handelde over het harde boerenleven omstreeks de eeuwisseling, inzonderheid over het lot der vrouwen die als pachtster, kantwerkster of dienstmeid instonden voor bijverdienste of eigen levensonderhoud. In "Het meisje van de buiten" (1929) belichtte Hans de lotgevallen van naar de grootstad uitgeweken buitenmensen en in "Over berg en dal" (1930) het belang van de wielersport als middel tot sociale opgang voor menige wilskrachtige jongen uit de Vlaanders. *ROMANS OVER HET LEVEN OP ZEE.*

"Het graf aan de zee" (1932), "De Vliegende Hollander" (na 1925). "In eer hersteld" (1926) behandelde het thema van de vissers uit Oostende, Koksijde en De Panne, die in de vorige eeuw dikwijls op Franse schepen naar IJsland op walvisvangst voeren en vijf, zes maanden wegbleven.

In "Havenschuimers" (1932, uitgave van het Willemsfonds) valt het voor de Friese zeeman Harmen moeilijk de rechters te laten geloven dat hij in de Antwerpse dokken uit zelfverdediging

handelde toen hij zijn belager neersloeg, omdat hij nu eenmaal de naam bezat opvliegend te zijn. De karakters van de hoofdfiguren worden in deze roman - een der beste van A. Hans - uitzonderlijk geschakeerd weergegeven.

HISTORISCHE ROMANS.

"Het spook van de Wolvenburg" (1922), met de geschiedenis van Jan de Lichte in de 18de eeuw, "De heks van Nieuwpoort" (1925), een pleidooi voor de vrijheidsliefde in het duistere Spaanse tijdvak kort na 1600, en de romantische "De zwarte ridder" (1929), die handelde over het lot der "conscrits" tijdens het Napoleontisch bewind, gunden de lezer een blik in de gewetensstrijd van de personages.

De historische romans van A. Hans doorstaan glansrijk de vergelijking met de werken van de Noord-Nederlandse Jacob van Lennep, bekend om dit letterkundig genre.

"De liefde van Veerle" (1926) handelde over het verzet van de Gentse "crij-schers" tegen keizer Karel V.

HEEMKUNDIGE LIEFDEROMANS. "De gek van de Molenberg" (1922) speelde zich af in het vertrouwde Maria-Horebeke en behandelde de ontlukende liefde tussen een roomskatholieke student en een protestants meisje.

"De heks van de Kemmelberg" (1927) ging over de liefde van een jonge kunst-schilder voor de geheimzinnige Dora Viota.

In "De schone toneelspeelster" (1928) werd een idealistische onderwijzer met veel humor getekend.

- *BURGERLIJKE LIEFDEROMANS.* "Het eenzame huis" (1935), "Het recht van Ellen" (1935) en "Het huwelijk van Gilbert Sarnie" (1936).

- OORLOGSROMANS EN GEBUNDELDE REPORTAGES.

De romans over de eerste wereldoorlog "Het woud van Houthulst" (1919), het melodramatische "Voor de Vrijheid" (1919) en "De dood in Vlaanderen" (1920) zijn waardevolle tijdsdokumenten.

Het omvangrijke "Het bloedig IJzerland" (1920 - 1921) verscheen in 65 wekelijkse afleveringen.

Het is een rijke bron van documentatie over de oorlogsgebeurtenissen in de IJzerstreek.

Na de wapenstilstand doorkruiste Hans heel West-Vlaanderen op de fiets en maakte hij zijn tekst op naar verslagen van ooggetuigen, veelal met vermelding van de echte namen.

JEUGDSCHRIJVER - A. HANS' "KINDERBIBLIOTHEEK".

De "schoolmeester" Hans ervoer steeds meer het schrijvend tekort aan jeugdlektuur in ons land.

Er was in Vlaanderen nog zo weinig gepresteerd op dat gebied, tenzij dan nog voor een deel door A. Hans zelf. Reeds voor de eerste wereldoorlog had hij te Antwerpen bij zijn vriend, uitgever Lode Opdebeek, verdienstelijke verhalen voor de jeugd laten verschijnen als "Frans Anneessens" (1910), de Brusselse vrijheidsstrijder tegen de Oostenrijkse markies van Prié, tevens het eerste werk van een twaalfstal levensschetsen van grote figuren, waarbij "Meester Hubert Goffin" (1919), de heldhaftige Luikse mijnwerker ten tijde van Napoleon.

De gedocumenteerde jeugdroman "Groeninghe" (1910) bracht rond de helden Willem van Saeftinge, Jan Brey-

del en Pieter de Coninck het verhaal van de Guldensporenslag in 1302; het is een der beste werken van A. Hans.

"De blijde jeugd" (1911) bevatte belangwekkende gegevens over de school, het lot der wezen en het kinderleven omstreeks de eeuwwisseling, niet steeds zo blij als de titel aankondigde.

"Cassel of Niklaas Zannekin" (1913), een parel van een jeugdboek, handelde over de strijd van de Westvlaamse kerels, nl. vrije boeren, tegen de Fransgezinde graaf Lodewijk van Nevers.

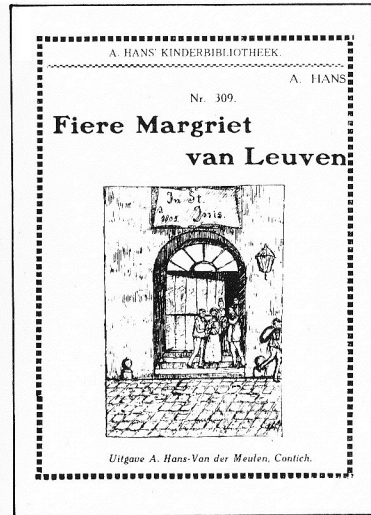
Bij de aanvang van de twintiger jaren waren er als eigenlijke jeugdboeken slechts die van A. Hans en van nog een paar Lode Opdebeek-schrijvers.

Enkele romans en vertellingen van Conscience, vrouwe Courtmans, de gebroeders Snieders en de gezusters Loveling waren wel bruikbaar als jeugdboeken, maar oorspronkelijk voor volwassenen geschreven.

Ernest Claes, in zijn bekend werk "Jeugd", beschrijft hoe tijdens zijn jonge jaren leeslustige kinderen het moesten stellen met de Mechelse catechismus, "Snoeck's Almanach" en mannekenbladen of vertaalde Epinalprenten. De verstandigsten ontdekten met "De Witte" Conscience en zijn "Leeuw van Vlaanderen".

De verfransing van het onderwijs, de sociale taalgrens en het tekort aan jeugdliteratuur waren er oorzaak van dat nog 25 procent van de Vlaamse dienstplichtigen uit volledig of gedeeltelijk ongetletterden bestond. A. Hans wilde de Vlaamse jeugd het lezen gewoon maken.

In 1922, op veertigjarige leeftijd, startte hij met een opzet dat zijn tijdgenoten voor onverwezenlijkbaar hielden: de "Kinderbibliotheek". Het was een ge-

Boekje nr. 309 uit "A. Hans' Kinderbibliotheek", "Fiere Margriet van Leuven".

waagde onderneming om wekelijks een kort verhaal van 32 bladzijden, met errond een geïllustreerd en gekleurd kaft, bepaald voor de jongeren te willen uitgeven.

De levensstandaard van de werkende bevolking lag meestal aan de lage kant en het was de gewoonte niet om veel geld aan lektuur voor de kinderen te besteden.

Toch kenden de boekjes van A. Hans, "Kinderbibliotheek" van bij de aanvang een buitengewoon succes.

Zij kostten slechts het bescheiden bedrag van 50 centiem, na de economische crisis van 1929 verhoogd tot 60 centiem. In de "Kinderbibliotheek" verschenen tot bij het overlijden van A. Hans, op 6 juli 1939, 768 wekelijkse boekjes + 12 bisnummers = 780 nummers.

Na zijn dood werd de "Kinderbibliotheek" tot in 1955 voortgezet door zijn zoon Willem Hans, die het vooral bij avonturenverhalen hield. A. Hans schreef zelf bij de 745 nummers. De andere boekjes waren van de hand van zijn vader Bastiaan, zijn dochters Annie en Helena, zwager Johan Sacré en occasionele medewerkers. Nummer 1 van de "Kinderbibliotheek" heette "Drie maanden onder sneeuw". Het boeiend wendervaren van de Zwitserse herdersjongen Louis Lopraz, die met zijn grootvader en Blanchette, de geit die hen van melk voorzag, in een Alpenhut werd afgezonderd, beleefde zes herdrukken. Velen herinneren zich nog de titels van de jeugdboekjes van A. Hans. Het waren verhalen uit het Vlaamse kinderleven, als nr. 23 "Sint Niklaas in 't Veerhuis"; de eigen sagen- en legendenschat, nr. 309 "Fiere Margriet van Leuven"; de vaderlandse geschiedenis, nr. 169 "Jacob van Artevelde"; episoden uit de eerste wereldoorlog, nr. 46 "Broederliefde", over de gebroeders Edward en Frans van Raemdonck; de nationale geschiedenis van andere landen, nr. 719 "De held van Tirol", Andreas Hofer tegen Napoleon; levensverhalen van grote persoonlijkheden, nr. 300 "Het portiertje van Roeselare", de jeugd van Guido Gezelle, of nr. 571 "Koningin Astrid", die zo jammerlijk om het leven kwam in 1935; verhalen uit de sport, nr. 671 "De eerste Ronde van Frankrijk"; de wereld van zeevaart en visserij, nr. 627 "De dochter van de schipper"; het buitenland, nr. 699 "Smart op de Sint-Bernardusberg"; de avonturenwereld met smokkelverhalen, nr. 441 "Een drama aan de grens" en Indianenverhalen, nr. 394 "Een Vlaamse cowboy" over pater De Smet, de apostel

van de Roodhuiden; gewoon korte romans, nr. 751 "De rit door de sneeuw". De boekjes van A. Hans' "Kinderbibliotheek" werden in alle steden en dorpen van Vlaanderen verkocht, zoniet bij de boekhandel, dan in het winkeltje-op-de-hoek. De jeugd verslond ze.

Maar ook de ouderen lazen wat graag de vlot geschreven en goed opgebouwde korte verhalen, eigenlijk vóórtijdse "short stories".

Het verhaal was nooit ingewikkeld in tegenstelling tot Hans' romanfeuilletons, maar de gebeurtenissen volgden elkaar op, zodat de spanning tot de laatste bladzijde bewaard bleef.

Onderwijzers vonden een welgekomen aanvulling voor hun onderricht in de boekjes van A. Hans.

Zij zorgden ook voor gezellige leesstonen thuis in een tijd toen de radio aan haar begin toe was en de televisie nog moest worden uitgevonden. Het wekt dan ook geen verwondering dat A. Hans heden nog in de harten voortleeft van talrijke inmiddels vergrijsde lezers. Ook door de tegenwoordige jeugd verdient hij gelezen te worden, als een terugkeer naar de bron van het eigentijdse Vlaanderen en als complement bij een geschiedenisonderwijs, dat aan de grootheden van eigen bodem dreigt voorbij te gaan.

Volgens prof. dr. H. Mertens van de universiteit te Leuven heeft A. Hans met zijn wekelijkse boekjes de mentaliteit en de denkpatronen van de jonge Vlamingen tussen de twee wereldoorlogen in belangrijke mate beïnvloed.

De waarde van de "Kinderbibliotheek" en het indrukwekkend volume aan schrijfwerk, hierbij door A. Hans gepleegd, mogen als een Europees unicum gelden.

Sinds 1930 kreeg hij navolging van de "Vlaamse Filmpjes", uitgegeven bij de "Goede Pers" te Averbode en die nog steeds wekelijks verschijnen.

Het was in vele opzichten een verdienstelijke reeks, maar de mededinging was niet steeds loyaal; "Weg met de onzijdige jeugdlectuur!" las men in het "Vlaamse Filmpje" nr. 41.

Dat was bedoeld op de boekjes van de godsgelovige maar verdraagzame A. Hans, die in sommige colleges even oververdiend als ongenadig bekampt werd. Vanaf 1936 verschenen op de markt van de jeugdkultuur "Ivanov's vertel-uurtjes", "Het boekenrekske", "Avonturenbibliotheek", "Vlaams Kereltje" en tutti quanti.

A. Hans bleef met zijn "Kinderbibliotheek" inzake opvoedende inzet en schrijfstijl als een reus boven alle mededingers en navolgers verheven. Er was gewoon geen vergelijking mogelijk!

TOERISTISCH AUTEUR.

A. Hans, die graag in archieven snuffelde en van jongs af het land in alle richtingen had doorkruist, werd de auteur van enkele merkwaardige toeristische werken.

Naar aanleiding van de viering van de vijftigste verjaardag van het afkopen van de Scheldetol van Nederland door minister Lambermont liet hij "De Schelde vrij" (1910) verschijnen bij L. Opdebeeck, te Antwerpen.

A. Hans beschreef de geschiedenis van de Scheldestroom, het ontstaan van de bloeiende handelssteden, de rampzalige overstromingen, de ontwikkeling van de Antwerpse haven. Het uitzicht van de Schelde-oever te

Antwerpen omstreeks 1860 tekende hij als volgt:

"De Werf, zo noemden wij de Scheldelkant, was toen minder druk, maar veel schilderachtiger dan nu, met mooie bomen, die 's zomers zo'n heerlijke lommer gaven. De kademuur bestond toen niet, wij zagen er staketsels en hoofden, en deze staken hier meer, daar minder vooruit, zodat zij de stroom vernauwden of verbreedden. Bij 't Kranenhoofd was de Schelde slechts een 250 m. breed. Natuurlijk konden tegen die staketsels geen Star- of Congoboten aanleggen... Landverhuizers werden hier genoeg ingescheept. Daar ergens bij Deurne stond een schuur, waar die arme stakkers werden opgesloten, tot een schip zeilree lag om hen over de Oceaan te brengen".

Het aardrijkskundige leesboek "Op reis door België" (1911) omvatte 3 delen en werd in het Frans vertaald; het was een waardevolle pedagogische toeristische gids.

"Kerlingaland" (1912), eveneens uitgegeven bij L. Opdebeeck, behandelde de "geschiedenis, legenden, zeden en gewoonten der kustbewoners", als aangekondigd in de ondertitel.

Over Brugge en zijn beroemde kantschool schreef een medelijdende A. Hans:

"Wij hebben, in 't vroege morgenuur, de arme bloeden van kinderen naar de kantwerkschool zien gaan. Op een leeftijd, dat andere meisjes spelen, stoeien, leren, krompt hun teer lichaampje zich over 't kussen. En als die beklagenswaardige kleinen hun taak voldoende verrichten, brengen ze enige centen naar huis. "Kantcenten" zullen we geen bloedgeld noemen, maar toch er kleeft iets aan het koper of dat nikkel,

dat de ouders zo gretig uit de kinderhandjes ontvangen".

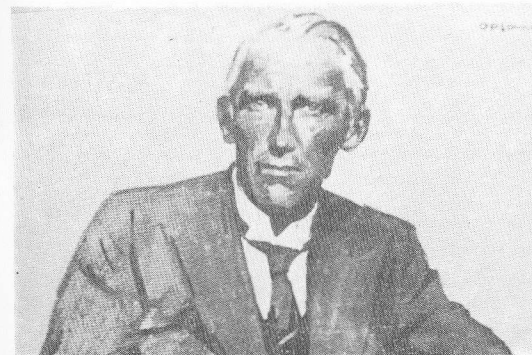
Over Knokke las men - het boek is van het begin tot het einde een waar tijdsdocument: "Na een kort ritje (langs de 's Graven Jansdijk) gingen wij uitrusten in de vermaarde herberg van Siska. Enige jaren geleden (kort na 1900) vatte een ondernemende vrouw 't plan op wafels te bakken en koffie te schenken voor de vreemdelingen, die al meer en meer vanuit Knokke langs de wilde duinen uitstapjes deden. De zaak breidde uit en nu is Siska wereldberoemd".

"Tussen die duinen ligt 't gehucht Het Zoute; hoe lang zal het nog een gehucht blijven? reeds verlengt men Knokke's dijk ten koste van het duin, reeds wordt er gemeten voor de oprichting van villa's... reeds leest men in grote schreeuende letters "Knocke-Zoutevillégiature".

Bij het Julius Vuylstekefonds te Gent verschenen in 1973 gebundelde reisindrukken "Frans-Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen". De sociaal-bewogen A. Hans schonk in dit merkwaardig werk aandacht aan het probleem van de grensarbeiders: "Ze komen het zwaarste en het vuilste werk verrichten, slaven van 's morgens tot 's avonds, soms 's zondagvoormiddags ook nog, slapen in barakken of verdachte logementjes en houden van 't zo zuur verdiende loon weinig over, omdat ze verslaafd zijn aan de vervloekte drank". En verder, "We hebben arbeiders ontmoet, die nauwelijks vijf uur kunnen rusten. Velen, zeer velen gebruiken hun middagmaal, brood en koude koffie, op straat, onder een poort, op een drempel of eenvoudig op de boord van het voetpad. Geen wonder dat er onder de Vlaamse werklieden geen geestesleven bestaat".

Viering van A. Hans te Kontich (1934), vóór zijn villa "Houthulst". De schrijver staat in het midden, met rechts van hem zijn echtgenote, schrijfster Annie Hans, schrijfster Helena Hans, met ruiker, en beneden de zoon Willem Hans.

Portret van A. Hans, geschilderd door Isidoor Opsomer (1934).

taalgrens en het wordt hoog tijd, dat (nl. te Edingen en Komen) een Vlaamse commissie die toestanden bestudeert". In "Toerisme", het bondsblad van de V.T.B., schreef op 16 april 1934 A. Hans:

"Gij vraagt mij waar ik het liefst reis. Na veertig jaar reizen en trekken antwoord ik, - nog altijd het liefst in Vlaanderen, dat genoeg biedt om een toeristisch leven te vullen. Omdat ik voor de kinderen en het volk vertel, heb ik er steeds naar getracht Vlaanderen, zijn geschiedenis, zijn mensen, zijn zeden en folklore meer te leren kennen. En daarvoor is een mensenleven niet lang genoeg. Daarom heb ik ook zoveel mogelijk mijn krachten gewijd aan de Vlaamse Toeristenbond, die in zulk een grote behoefte voorzag en ons volk tot zijn eigen bezit terugvoert. Ik heb bij de V.T.B. zo dikwijls bewonderd dat professoren en dokters naast werklieden stapten. Dat is de echte solidariteit, waardoor het reizen opvoedend wordt".

HULDE AAN DE VERTELLER VAN VLAANDEREN.

Het verschijnen van het vijfhonderdste boekje in A. Hans' "Kinderbibliotheek" werd aanleiding tot een grootse viering van de 52 jarige volks- en jeugdschrijver. Het was de gelegenheid voor Johan de Maegt om de tekst te schrijven van het nr. 500, met als titel "Uit het leven van A. Hans".

Het bevatte waardevolle biografische gegevens en leerde o.m. dat A. Hans door zijn geschriften ook populair was bij de uitgeweken Vlamingen te Detroit en Moline in de V.S.A.

In een bomvolle Vlaamse Schouwburg te Brussel werd op 29 april 1934, met de medewerking van Willemsfonds en V.T.B., een grootse hulde gebracht aan A. Hans, de verteller van Vlaanderen.

De schrijver Lode Baekelmans, voorzitter van het huldecomité, zegde over de gevierde: "Zeer bescheiden koos hij zijn eigen taak, hij wou kennis bijbrengen en zelfbewust zijn. Dat is de grondslag van heel zijn werk".

De toenmalige onderwijsminister L. Lippens noemde A. Hans de Vlaamse

Als journalist bij "Het Laatste Nieuws" schreef A. Hans in de twintiger jaren talloze artikels van toeristisch belang. Dat hij hierbij een klare kijk had op de toestanden "Aan de taalgrens" bleek uit een hoofdartikel op 21 januari 1924: "Edingen heet Waals te zijn. Wij kregen zo de indruk dat hier gelukt is wat franskiljons destijds te Ronse beproefden. Die hadden deze stad ook gaarne tot "ville wallonne" uitgeroepen. - Edingen is Waals, zegt ons een inwoner. Maar het is door het Vlaamse land omgeven. Dat klinkt al zonderling... We merken op dat we zoveel Vlaams horen als we de kinderen beluisteren. - De intellectuelen spreken Frans, maar

het volk grotendeels Vlaams, antwoordt men ons. We staan voor een dagblad en boekwinkel. Er liggen veel Vlaamse werken, bladen en goedkope Franse romans uit Parijs. Maar die bron der Franssprekende intellectuelen zoeken we vergeefs. - Leren de Vlaamse kinderen te Edingen Vlaams op school? vragen wij aan een vader. - Neen, niets! En dat is zeer jammer. Veel ouders kunnen zelf slechts gebrekkig lezen". A. Hans stelde met spijt vast: "Wij Vlamingen zijn makker. We laten in ons eigen land Vlaamse kinderen op school verfransen en toestanden bestaan als in een wingewest. We horen klachten over Brussel. Maar er is ook een lange

Hans Christian Andersen en plede hem het ereteken van ridder in de kroonorde op de borst.

Tevens bood men hem een prachtig portret aan, geschilderd door Isidor Opsomer.

De toespraken van Julius Hoste jr. en Jozef van Overstraeten, de aanwezigheid van August Vermeulen en zoveel Vlaamse personaliteiten, van vrienden en bewonderaars van alle gezindheden en uit alle hoeken van het land deden de vermagerde en wat gebogen A. Hans warm aan het hart.

Korte tijd vóór zijn viering was hij zwaar ziek geweest.

Nadien zette hij met koortsachtige ijver het schrijven verder; de nummers 501 tot 768 behoorden tot het beste deel van de "Kinderbibliotheek".

Het schielijk overlijden van zijn jongste dochter, Blij Marietje, zou de hard werkende man geestelijk en lichamelijk fnuiken.

Vlaanderen's meest gelezen schrijver overleed op 6 juli 1939 te Knokke, in villa "Marion", aan de Leopoldaan. A. Hans had vergeefs redding gezocht nabij de bruisende Noordzee en het verstilde Zwin, in "Kerlingaland", waar aan hij zo verknocht was. Hebben in zijn geest de helden van zijn talloze boeken, boekjes en geschriften zijn laatste levensstonden verlicht?

Verscheen toen voor hem in een stralend aureool "De Vlaamse Boskerel", symbool van de vrijheidsliefde, die verminking verkoos boven onderwerping aan de baron? En waaruit volgende passage:

"Verdonk (de Boskerel) stak het gespierde lichaamsdeel uit en de geneesheer trok er de bloederige doek af. Lang onderzocht hij de wonde, herhaaldelijk

het bloed wegvagend en eindelijk zei hij aarzelend:

- Verdonk, jongen, slecht nieuws!

- Mijn arm moet er af, hé?

- Helaas, ja, anders is er gevaar voor uw leven.

- Och Here toch, vader, uw arm af... vader toch! kloeg de dochter in tranen uitbarstend.

- Geen gekerm, geen tranen! riep de man ruw. Dus, dokter, 't moet?

- Ja, het been is geraakt, 't was een scherp schot.

- Welnu, begin maar, 'k had het wel gevreesd! Die loeders! Maar ze hebben mij nog niet. Ze kunnen me niet in hun vervloekte kerker opsluiten... dat is erger dan een arm afsnijden... Dokter, begin maar... ge hebt uw gerief mede.

Boekje nr. 91 uit "A. Hans' Kinderbibliotheek", "Kerstmis aan zee", met het verhaal van het uitbestede weesmeisje Belleke.

-Ja maar ik zou hulp willen hebben.

- Ik zal de lamp vasthouden... snij maar, dokter... Thilde, ga naar boven!

De dochter was naar boven gevluht en lag geknield voor een plaasteren O.L.Vrouwbeeld te bidden. De vlammen knetterden hier beneden onder de haard en de stormwind joeg door de schouw, gierde om het dak, rammelde aan de deur en de luiken.

En daar bij de tafel zat Verdonk met de lamp in de rechterhand geknield, de linkerarm uitgestrekt, 't gelaat kalm, onbeweeglijk, de lippen opengeperst..."

Verscheen toen ook voor A. Hans uit "Kerstmis aan Zee", het nr. 91 van de "Kinderbibliotheek", het twaalfjarig weesmeisje Belleke, dat in het openbaar verpacht werd, symbool van een verschopte jeugd in arm Vlaanderen omstreeks 1900? Zoals beschreven in volgende passage:

"Op dit dorp was geen gesticht voor wezen. Een ouderloos kind werd uitbested bij wie het nemen wilde. En daarvoor betaalde het gemeentebestuur wat. Maar hoe minder, hoe liever! En daarom liet men bieden.

De veldwachter van het dorp zette een tafeltje buiten.

- 't Gaat beginnen! riep Jan Donck.

- Ja, ja, klomk het.

De veldwachter keerde in de herberg terug en leidde Belleke buiten. Hij tilde haar op en plaatste haar op de tafel. Ieder kon haar nu zien.

't Was een lief meisje, reeds groot voor haar leeftijd. Maar wat keek Belleke beschaamd voor zich! Ze was rood van verlegenheid.

- Mensen, wat stilte! riep de veldwachter. We gaan Belleke Vleugels uitbesteden, zoals ge weet. Aandacht!

Ik moet de prijs weten, die ge eist per dag om het kind te voeden en te kleden. Wie het minst vraagt krijgt het kind. Ge ziet dat Belleke goed kan meewerken in het huishouden. Vraag dus niet te veel! Alloh, wie roept het eerst? Het was even stil...

- Een frank! klomk het dan.

- Een frank? Wie is dat? vroeg de veldwachter.

- De bakkersvrouw, antwoordde men.

- Ha, Triene, zijt gij het? Een frank? Dat is per week, zeker?

Ik moet de prijs weten per dag.

- Het is natuurlijk per dag! zei de bakkersvrouw.

Wie kan er voor minder een kind behoorlijk kleden en goed eten geven?

Wie vraagt een redelijkeren prijs? Schreeuwde de veldwachter.

- Vijf en zeventig centiemen, klomk het.

- Zestig! riep een ander.

- Vijftig! - Vijf en veertig! - Veertig!

Het was nu een strijd tussen verschillende personen.

- Ik neem Belleke voor niets! klomk het uit de achterste rij.

Het is Gerard, de vuurtorenwachter, zei Jan Donck.

- Ik zal niets verdienen op een arm weeskind..."

*

A. Hans werd te Kontich onder een geweldige toeloop van belangstellenden begraven.

Zijn heengaan bood aan vele verslagen medestanders de gelegenheid om zich een laatste maal te bezinnen over de waarde van zijn uitgebreide literaire nalatenschap.

Het behoort tot de palmares van A. Hans, die tevens schreef onder de pseudoniemen Hans van Ho(o)renbee(c)k, Jan Verbeke, Maria van Hove,

A. Van Vrijsbeke, W. Freeman en A. Van den Corseele, dat hij tot op heden de meest gelezen Vlaamse volkschrijver en schrijver voor de jeugd is geweest. Verreweg ook de meest vruchtbare.

Voor de studie van het Vlaamse volksleven blijven zijn geschriften een onmisbare en schier onuitputtelijke bron. Zijn boeken en boekjes ademen waarachtigheid en weten nog steeds vele lezers te boeien.

En dan hebben sommigen de neiging hem achteruit te stellen tegenover mindere goden, schrijvers die zogezegd hogere esthetische kwaliteiten zouden bezitten! Men moet evenwel de romans van A. Hans in hun oorspronkelijke vorm lezen. Bij latere uitgaven werd dikwijls met de tekst geknoeid en gebeurde de "moderne" presentatie op een manier die de goede faam van de schrijver schade heeft berokkend. A. Hans droeg de Vlaamse Beweging en de maatschappijkritiek uit bij de gewone mensen, maar behield hierbij het vertrouwen in de eigenvolkse mogelijkheden.

A. Hans' "Kinderbibliotheek" groeide uit tot een monument van opvoedende waarde, dat nergens geëvenaard werd. Tussen het nr. 227 "Verdreven uit zijn land", het levensverhaal van Ambiorix, en het nr. 493 "Koning Leopold III" lagen twintig eeuwen vaderlandse geschiedenis, die zoveel stof leverde voor zovele boekjes. De historische verhalen uit de "Kinderbibliotheek" zijn nog steeds in omnibusvorm het heruitgeven waard.

Slechts het thema van de revolutie van 1830 kwam niet aan bod, voor A. Hans was de jammerlijke scheiding tussen Zuid en Noord geen memorabele gebeurtenis.

De schrijver Herman Teirlinck drukt zijn bewondering als volgt uit: "De arbeid van A. Hans is geboren uit de ellende van zijn volk. Zo een schoon land is Vlaanderen; zo een schoon verleden heeft het, zo een gevoelig en begaafd volk bezit het, en toch kende het zo'n achteruitstelling. Het werk van A. Hans is een daad. Geen daad van jammer en vertwijfeling, maar van dienstbare overgave, levensmoed en liefde. Hij troost, beurt op en maakt het leven dat wij dragen schoner voor groot en klein".

LEKTUUROPGAVE.

- Lydia Sacré, kleindochter van A. Hans, schreef een licentiaatsverhandeling "A. Hans en het volksleven in Vlaanderen omstreeks 1900" (Rijksuniversiteit Gent, 1960).

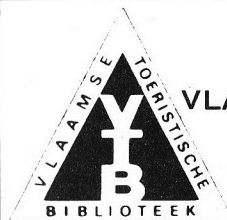
- Johan de Maegt: "Uit het leven van A. Hans", nr. 500 van de "Kinderbibliotheek", Kontich 1934.

- Gaston Durnez schreef over "A. Hans, de schoolmeester van Vlaanderen", in de "Standaard der Letteren" (5 maart 1971), in het interviewbundel "Jullie worden later gek dan wij" (1971) en in de "Encyclopedie van de Vlaamse Beweging".

- Carmen Schepens-Maerten: "Abraham Hans, dienstvaardige overgave" (V.W.S. Cahiers, Bibliotheek van de Westvlaamse Letteren, nr. 61, 1976).

- Jan Marchau bracht in "Het Laatste Nieuws" (23 juli 1979), het "Informatieblad dec. 1979 van het Ministerie van Nationale Opvoeding", en de B.R.T.-uitzending "Kramiek" (17 februari 1980) bijdragen gewijd aan A. Hans.

D/1980/0329/17

In de VLAAMSE TOERISTISCHE BIBLIOTHEEK

werden reeds de volgende brochures gewijd aan vooraanstaande Vlaamse auteurs

- *4. Hendrik Conscience. Wat aan hem te Antwerpen nog herinnert.
- 72. Lod Lavki, mens en werk.
- 93. Heule, het dorp van Tineke en Stijn Streuvels.
- 98. Alfons de Cock.
- 108. Pol Heyns, archivaris der Vlaamse volkskunde.
- *135 - 136. Het land van Streuvels.
- 147. John Flanders - Jean Ray.
- *178. Anton Bergmann.
- 184. Jan Baptist David.
- 218. Minus van Looi.
- 219. André Demedts.
- 220 - 221. Omer Karel de Laey.
- 223. René de Clercq.
- 226. Jan-Hendrik Bormans.
- 244. Vondel.

De met * gemerkte brochures zijn uitverkocht. De nummers van 72 tot 147 zijn in al de VTB-boekhandels verkrijgbaar tegen 23 fr. per exemplaar.

De nummers van 184 tot 244 kosten 30 fr. per exemplaar.

Prijs telkens te verhogen met 2 fr. als over de post moet worden toegezonden.